

FAKTINIŲ LAIKO ŠAŅAUDŲ, NAGRINĖJANT BAUDŽIAMĄJĄ BYLĄ IKITEISMINIO IR TEISMINIO TYRIMO METU, TYRIMAS (2005)

Tyrėjų grupė: S. Gečėnienė, R. Jasevičius

Tyrimas atliktas įgyvendinant Nacionalinės nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programos 2005-2006 metų įgyvendinimo priemonių planą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. sausio 12 d. nutarimu Nr. 12 (Žin., 2005, Nr. 6-158).

Tyrimo tikslas – iširti faktines laiko šnaudas, nagrinėjant baudžiamąsias bylas ikiteisminio ir teismo tyrimo metu, ir nustatyti vadinamąsias nereglementuotas laiko šnaudas bei jų mažinimo galimybes.

Siekiant šių tikslų, buvo atlikta mokslinės medžiagos bei užsienio šalių patirties mažinant baudžiamųjų bylų nagrinėjimo laiko šnaudas analizė, baudžiamųjų bylų anketavimas tikslu nustatyti ikiteisminio tyrimo ir teismo nagrinėjimo faktines laiko šnaudas Lietuvoje, gautų rezultatų pagrindu parengti pasiūlymai dėl baudžiamojo proceso optimizavimo ir spartinimo būdų.

Atliekant baudžiamųjų bylų anketavimą, buvo siekiama patikslinti laiko šnaudas nagrinėjant baudžiamąsias bylas, nustatyti proceso stadijas, nuo kurių priklauso faktinės laiko šnaudos, išaiškinti procesinius ir neprocinius veiksmus, labiausiai padidinančius laiko šnaudas. Taip pat atsižvelgiant į tai, kad tokio pobūdžio tyrimas mūsų šalyje vyko pirmą kartą, buvo siekiama patikslinti tokio tyrimo atlikimo metodus, išaiškinti statistinių metodų taikymo galimybes, panagrinėti platesnio (pvz., visos šalies mastu) laiko šnaudų tyrimo perspektyvas.

Baudžiamųjų bylų anketavimas vyko 2005 m. liepos mėnesį Vilniaus miesto 2 apylinkės teisme ir Vilniaus miesto 3 apylinkės teisme. Tyrimo metu iš viso išanalizuota 100 baudžiamųjų bylų. Bylų atranka buvo vykdoma atsižvelgiant į: nusikalstamų veikų rūšį; analizei pasirinktos bylos pagal dažniausiai padaromas nusikalstamas veikas, t.y. nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus nuosavybei (BK 178 str. (vagystė) ir BK 180 str. (plėšimas); bylos nagrinėjimo procedūrą (t.y., bylos, nagrinėjamos supaprastinto proceso tvarka ir bendro proceso tvarka); nusikalstamos veikos padarymo laiką (t.y., bylos dėl veikų, padarytų po naujų baudžiamųjų įstatymų įsigaliojimo, t.y. nuo 2003 m. gegužės 1 d.).

Anketuojant bylas, buvo fiksuojamas atliekamų procesinių ir kitų veiksmų nuoseklumas bei kiekvieno iš jų laiko pradžia ir pabaiga.

Baudžiamųjų bylų anketavimo metu gauti duomenys buvo analizuojami įvairiais aspektais: nustatomos bendros kiekvieno baudžiamojo proceso etapo vidutinės laiko šnaudos ir patikslinama, kokie etapai reikalauja didesnių laiko šnaudų; tiriama, kokios yra laiko šnaudos priklausomai nuo bylos nagrinėjimo procedūros ypatumų; analizuojami laiko šnaudų tarpusavio ryšiai; faktinės analizės metodu nustatomi latentiniai veiksniai, kurie mums galėtų padėti tiksliau paaiškinti ryšius tarp bylos ypatumų ir laiko šnaudų; regresinės analizės metodu buvo tiriama, kokios yra galimybės iš anksto numatyti (prognozuoti) bendras bylų tyrimo ir nagrinėjimo laiko šnaudas.

Atliktas tyrimas parodė, kad bylų anketavimas yra gana efektyvus metodas, leidžiantis nustatyti baudžiamųjų bylų tyrimo ir nagrinėjimo laiko šnaudų įvairiuose baudžiamojo proceso etapuose dydį ir tarpusavio santykį, identifikuoti veiksniai, kurie formuoja tas šnaudas. Tačiau baudžiamųjų bylų anketavimo metodas nepasiteisina siekiant išaiškinti neproduktyvias laiko šnaudas, kurios neretai atsiranda dėl pernelyg ilgo atskirų, įstatymo nereglementuotų, veiksmų atlikimo (pvz., laiko šnaudos korespondencijai persiųsti, laiko šnaudos, atsiradusios dėl kitų institucijų delsimu vykdomo teismo pavedimus ir pan.). Tokios šnaudos nėra fiksuojamos, jos figūruoja kartu su kitomis produktyviomis šnaudomis. Dėl to vykdamas baudžiamųjų bylų laiko šnaudų anketavimą dabartiniu metu sunku išskirti tokias šnaudas į atskirą šnaudų kategoriją.

Atlikta užsienio patirties apžvalga, viena vertus, leido praplėsti mūsų žinias apie priemones, kurios gali būti taikomos siekiant sumažinti laiko šnaudas Antra vertus, tenka pripažinti, kad kol kas negalime šių priemonių traktuoti kaip priemonių, kurių veiksmingumas ir perspektyvumas yra įrodytas moksliniais metodais ir patvirtintas užsienio šalių praktine patirtimi. Jų įgyvendinimas galimas tik atlikus kruopštų konkrečios priemonės veiksmingumo bei jos suderinamumo su mūsų teisine sistema tyrimą.